

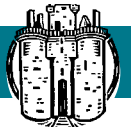
Bha Caisteal Dirleton
mar dhachaigh do thrì
theaghlaichean fa leth fad
ceithir cheud bliadhna:
de Vaux, Halyburton is
Ruthven.

A' RANNSACHADH CAISTEAL DIRLETON

Fiosrachadh don Luchd-Teagaisg

A' RANNSACHADH LÀRAICHEAN EACHDRAIDHEIL

Loidhne-tìmh

mu 1160 Gheibh teaghlach de Vaux oighreachd Dirleton

mu 1220 Tòisichear air caisteal ùr

1298-1314 An caisteal fo shèiste aig feachdan Eideard I; e aig na Sasannaich is na h-Albannaich uair mu seach

an dèidh 1314 Pàirt den chaisteal air a sgrìos

mu 1350 Gheibh an teaghlach Halyburton an caisteal

mu 1450 Ath-thogaidh na Halyburtonaich an caisteal, leis an sgiath an ear

1505 Gheibh an teaghlach Ruthven an caisteal

meadhan 1500an Togar taigh ùr sa chlobhsa; na gàrraidhean ath-leasaichte; togar taigh-chalman

1600 Thoirear air na Ruthvens an caisteal fhàgail

1650 Pàirt den chaisteal air a sgrìos an dèidh ionnsaigh feachdan Cromwell

1663 Ceannachaidh an teaghlach Nisbet an oighreachd; nì iad togail is fuireach faisg air làimh aig Achadh nam Boghadair; leasachaidh iad gàrraidhean a' chaisteil

1923 An caisteal ga chur fo chùram na stàite.

Caisteal Dirleton on raon-bobhlaidh

Bha Caisteal Dirleton mar dhachaigh do thrì teaghlachan fa leth fad ceithir cheud bliadhna: de Vaux, Halyburton is Ruthven. Dh'fhàg gach teaghlach a rian agus ged is e tobht a th' ann a-nis, tha an caisteal fòs na àite tarraingeach buannachdail a thaobh beatha nam meadhan-aoisean a rannsachadh.

Cùl-sgeul Eachdraidheil

Tha trì ìre fa leth de dh'obair-thogail aig Caisteal Dirleton. Thòisich eadh air a' chiad chaisteal an toiseach an treas linn deug leis an teaghlach de Vaux à Normandaidh. Chaidh Seon de Vaux a chur na stiùbhard don Bhanrigh Marie de Coucy a bha pòsta ri Rìgh Alastair II, agus is dòcha gun togadh tùir cruinn a' chiad chaisteil a rèir caisteal a h-athar an Coucy san Fhraing, faisg air Amiens.

Tha fhios gur e togalach tarraingeach grinn a bha ann, le còig tùr, e suidhichte air bàrr tuim chreagaich 's barrachd àirde aige ri linn dig dhomhainn ceithir-thimcheall air. Chum balla-cùirteir àrd dìon air ionad- còmhnaidh Tighearna is Bantighearna de Vaux, agus air an sluagh mhòr a bha ag obair sa chaisteal.

Chaidh an dìon làidir a chur fo dheuchainn ri linn Cogaidhean na Saorsa nuair a chaidh an caisteal a chur fo shèiste aig feachdan Eideard I Shasainn. Fhuair eadh sealbh air uair is uair gus an deach òrdugh a thoirt le Raibeart Brus, an dèidh buaidh nan Albannach ann an 1314, an caisteal a sgrìos los nach rachadh a chur gu feum an aghaidh nan Albannach gu bràth tuilleadh. Gidheadh, mairidh pàrtean mòra den chaisteal on àm seo.

Fhuair an teaghlach Halyburton Dirleton tro phòsadh mu 1350. Tro thìde ath-thog iad an caisteal millte a rèir an deilbh fhèin. B' e an rud bu mhotha a thog iad ach an sgiath an ear

ùr, as an robh Talla Mòr tarraingeach, crùislean farsaing agus ionad-còmhnaidh prìobhaideach an àite nan seòmraichean beaga cumhaing ann an tùir de Vaux.

An 1505 fhuair cuideigin eile an caisteal, a-rithist tro phòsadh. B' iad seo an teaghlach Ruthven, daoine glòir-mhiannach cumhachdach, a bha an- sàs ann an tòrr de phrìomh-thachartasan an t-siathamh linn deug. Nuair nach robh iad ri foill poiliteigeach, bha tìde aca an caisteal atharrachadh airson an treas uair, a' togail taigh mòr spaideil mar phàirt de thùr de Vaux. Bha ùidh mhòr aig a' cheathramh Tighearna Ruthven, ciad Iarla Ghobharaidh, ann an gàrraidhean agus 's ann fon teaghlach-sa a thòisich gàrraidhean àlainn Dirleton a' tighinn fo bhlàth.

Ach ri linn aon tuilleadh 's a chòrr de dh'fhoill, an 1600 mharbhadh treas Iarla Ghobharaidh ri linn oidhirp buille obann air an luchd-rioghail, agus mar pheanas bha aig an teaghlach ris an caisteal is na fearainn a thoirt seachad mar èirig.

An dèidh ionnsaigh Cromwell ann an 1650, chuireadh an caisteal - a bha air a bhith mar ionad-aramach - fo shèiste le 1,600 fear. Ghlacadh e, agus a-rithist chaidh pàirt dheth a sgrìos. An dèidh tamaill beag mar ospadal- cogaidh, cha do dh'fhuirich duine beò ann a-rithist. Cheannaich an teaghlach Nisbet an oighreachd an 1663 ach thog iad taigh ùr dhaibh fhèin faisg air làimh ann an Achadh nam Boghadair. O dheireadh nan 1700an chaidh gàrraidhean a' chaisteil a leasachadh, 's an caisteal fhèin mar mhaise nam measg. Lean an obair seo ri linn Bhictòria cho fada ris na 1920an, nuair a chuireadh an caisteal fo chùram na stàite.

Taic foghlaim agus teagaisg

Tha turas gu Caisteal Dirleton gu h-àraid iomchaidh don luchd-teagaisg a tha ag obair air cuspairean sgoile mar:

- Na Meadhan-Aoisean
- Caistealan

Tha an t-Curraicealam airson Sàr-mhathais ag amas air sgoilearan a bhrosnachadh agus dùbhlanaidh a chur romhpa tro raon farsaing foghlaim. Tha ròl sònraichte aig turais gu làraichean ann a bhith a' ceangail buil an fhoghlaim thar a' churraicealam. Cuidichidh turas, agus cleachdadh stuth-taice, ann a bhith a' leasachadh:

luchd-ionnsachaidh soirbheachail le bhith a' cur dùbhlanaidh ro sgoilearan smaoineachadh mu mar a dh'atharraich beatha dhaoine. Cuidichidh seo iad ann a bhith a' meòrachadh gu critigeach mu fhianais agus an co-dhùnadh fhèin a dhèanamh.

neachan misneachail. Ionnsachaidh sgoilearan mu ghnèithean de sheann-bheatha an coimhearsnachd, tuigidh iad atharrachaidhean sòisealta, cuiridh iad an luachan fhèin an cèill agus am beachd a thoirt seachad air diofar cheistean eachdraidheil is sòisealta.

daoine glìce ciallach. Cuidichidh e ann a bhith a' toirt barrachd tuigse do sgoilearan air rudan sòisealta is eachdraidheil, a' brosnachadh tuilleadh urraim do na tha mun cuairt orra de dh'eachdraidh agus do dh'obair-togail an latha fhèin.

daoine a bheir seachad fios gu h-èifeachdach le bhith a' leudachadh eòlas is tuigse sgoilearan tro smaoineachadh rannsachail, cruthachail agus critigeach.

Ron turas:

- Cuidich sgoilearan tuigse nas fheàrr fhaighinn air an sgèile-tìm le bhith a' dèanamh loidhne-tìm leotha, a' cunntadh air ais 's gach linn is a' comharrachadh prìomh thachartasan ann an eachdraidh a' chaisteil. Is dòcha gum bi e cuideachail ìrean fa leth den togail leis na teaghlachan diofraichte ainmeachadh. Ghabhadh cur ri seo an dèidh an turais.
- Tog deasbad mu eagrachadh beatha chaisteil. Dh'fhaodadh sgoilearan rannsachadh a dhèanamh air ròl nan 'urracha mòra' seo: **stiùbhard** (obraichean a' chaisteil); **neach-glèidhidh** (dion is tèarainteachd); **marasgal** (còmhdhail is conaltradh); agus **sagart/ministear** (cùisean sgrìobhte is spioradail).
- Tog deasbad mu na diofar ghnìomhan a ghabhadh àite ann an caisteal. Dh'fhaodadh sgoilearan diofar chuspairean a rannsachadh (m.e. biadh, siubhal, fèistean, buill-airm) mar ullachadh don turas.
- Tha e feumail ma bhios briathrachas a bhuineas ri caistealan aig sgoilearan oir nì seo deasbad air làraich nas fhasa. 'S dòcha gum bi faclan mar seo feumail: **lios, seòmar, drochaid-thogalach, eirc-chòmhlha, taigh-chalman, sgiath, slighe-bhogha, lùb gunna, staidhre shnìomhanach (turnpike), caisealachd, balla-cùrteir, sail.** Dh'fhaodadh sgoilearan faclair-sgoile le dealbhan a chur ri chèile a mhìnichas na h-ainmean seo.
- Tha e doirbh do chuid de phàistean tuigsinn nach robh a-riamh ann an caisteal ach tobhta. Dèan deasbad mu mar a bheir gaoth is side buaidh air coltas togalaich cho math ris an iomadh atharrachadh a nì daoine air togalaichean a dh'aona ghnòthach.
- Tha tòrr dheagh fhianais air an làraich a bhuineas ri dìon is ionnsaigh chaistealan. Tog deasbad ri sgoilearan mun iomadh dòigh a tha ann seo a dhèanamh.

Obair air an làraich

Agus iad a' rannsachadh a' chaisteil bu chòir sgoilearan a bhrosnachadh sùil chritigeach a thoirt air na chì iad agus teòraidhean a chur ri chèile 's fheuchainn, stèidhichte air fianais chruaidh. Seo puingean- tòisichidh feumail:

- An dùil carson a thogadh an caisteal an seo? Dè an dìon nàdarraich aige?
- Dè fianais a tha ann air beatha làitheil (m.e. ithe, teas, taigh beag is nighe)?
- Dè fianais a tha ann air luchd- seilbh a' chaisteil?
- Ciamar a dh'atharraich an caisteal thar nam bliadhnaichean?

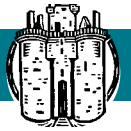
Faodaidh sgoilearan fianais a chlàradh le bhith a' sgrìobhadh nòtaichean, a' breacadh dhealbhan, a' gabhail dealbhan-camara agus a' clàradh rudan air teip.

Air làrach-lìn Alba Aosmhor, www.historic-scotland.gov.uk/education_unit gheibh luchd-teagaisg goireasan a bharrachd mar thaic air obair air làraich. Nam measg seo tha a bhith a' cur ri chèile *Clàr Fianaise agus Clàr Mo Bheachdan Fhèin*.

Molaidhean-obrach an dèidh an turais

An dèidh an turais faodaidh sgoilearan na fhuair iad a-mach a chur còmhla gus clàr nas coileanta a dhèanamh air a' chaisteal agus air beatha nan daoine a dh'fhuirich is a dh'obair ann. Dh'fhaodadh seo a bhith mar bhunait do raon ghnìomhan-taisbeanaidh, leithid:

- Leabhar-treòir neo bileag do luchd-tadhail eile
- Taisbeanadh shleamhnagan le aithris mun turas aca
- Sgrìobhadh macmeanmail stèidhichte air beatha nan daoine a bha a' còmhnaidh sa chaisteal no an luchd-ionnsaigh.
- Sreath de dhràma-an a' sealltainn sealladh goirid de bheatha sa chaisteal tro na linntean.

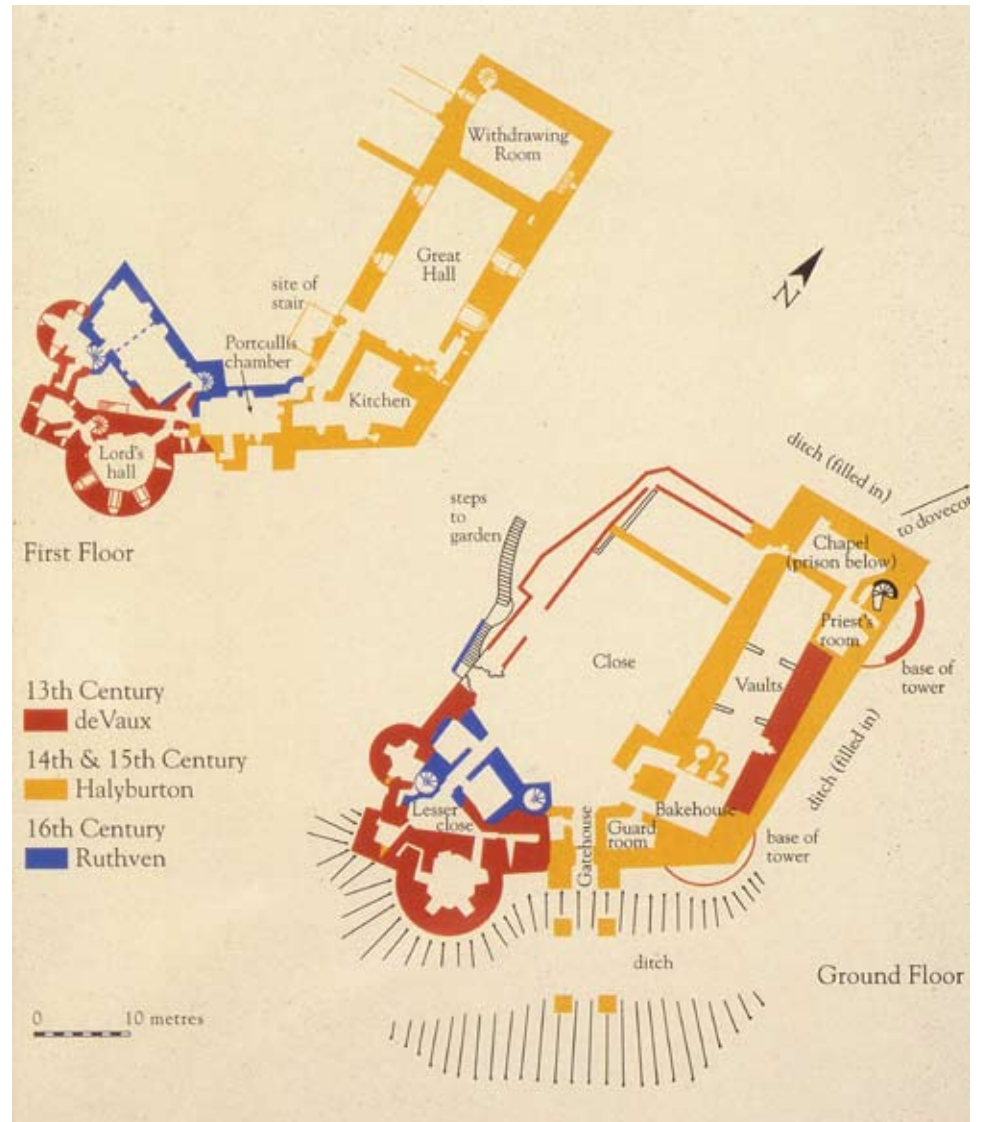
Plana Caisteal Dirleton

Air lorg Caisteal Dirleton

Treòirichidh an turas a mholar thu fhèin is do sgoilearan mun làrach iom-fhillte aig Dirleton 's cuidichidh e ann a bhith a' tuigsinn nan tobhtaichean o na linntean fa leth. Tha an t-slighe a' leantail òrdugh ach chan eil e gu diofar ma nì thu ann an òrdugh eile e. An dèidh bruidhinn ris an stiùbhard 's tu air tighinn, molamaid gun tadhail thu naoi prìomh àiteachan, comharraichte air a' phlana air dheas:

1. Taobh a-muigh Caisteal Dirleton
2. An Drochaid-Thogalach is An Taigh-Geata
3. Talla an Tighearna is Seòmar na h-Ais-Tharraing
4. Talla Mòr Halyburton
5. Na Cidsinean
6. An Taigh-Fuine is Na Crùislean
7. Am Prìosan is An t-Sloc
8. Loidseadh Ruthven
9. An Taigh-Chalman

Tha cùl-fhiosrachadh ga thoirt seachad sa phasgan do gach àite. Tha e sgrìobhte ann an cànan sìmplidh chor is gun leughar a-mach do sgoilearan e. Cuideachd thathar a' moladh ceistean-deasbaid. Thathar a' dìreadh air a bhith a' brosnachadh sgoilearan an togalach a mhìneachadh agus tomhais nas urrainn dhaibh o na chì iad mun cuairt orra fhèin. Bheir an turas mu uair a thìde.

Nòta: tha modail den chaisteal mar bu dòcha a bha e an 1450 aig an stiùbhard a th' ann an-dràsta, agus tha e deònach a shealltainn do sgoilearan.

Robh fhios agad...

Ma sheallas tu ri muir is dòcha gum faic thu Eilean Fhiodra. Bha seo aig an teaghlach de Vaux cuideachd. Saoilidh luchd-eachdraidh gur dòcha gun robh a' chiad chaisteal aca air an eilean. Feumail mas math leat snàmh!

Oisean a' chaisteil le tùir

Tùr cruinn "Donjon"

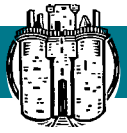
Nòtaichean turais: air lorg Caisteal Dirleton

Gabh tro oifig an stiùbhaird chun nan gàrraidhean. Coisich mun cuairt an raoin-bobhlaidh is suas an cadha sa mheadhan don chaisteal. Tionndaidh gu deas is gabh gu oisean a' chaisteil, far a bheil teanga creige a-mach air an fheur.

Suidheachadh 1 : Taobh a-Muigh Caisteal Dirleton

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Tha an caisteal seo còrr is 700 bliadhna dh'aois. 'S e fear de na caistealan is aosta an Alba. Thogadh e le trì teaghlaichean diofraichte - de Vaux, Halyburton agus Ruthven. Chuir iad uile ris. Chaidh a chur fo ionnsaigh aig tòrr dhaoine eadar-dhealaichte aig diofar àm na eachdraidh.
- B' e a' chiad theaghlach muinntir de Vaux. Thagh iad an làrach seo air sgàth na creige. Seall mun cuairt - am faic thu a' chreag? B' fheudar an caisteal a thogail air chumadh na creige.
- Chladhaich na de Vauxs dìg mhòr ceithir-thimcheall a' chaisteil cuideachd. Chaidh cuid dhith a lìonadh a-steach, ach chì thu pàirt fhathast ris an drochaid. 'S dòcha gum biodh uisge san dìg.
- Bha a' chiad chaisteal cuartaichte le balla àrd ris an canar balla-cùirteir. Am faic thu an staidhre a' dol sìos don ghàrradh? Chaidh seo a chur ris an dèidh làimh, ach aig bàrr na staidhre chì thu pàirt den t-seann bhalla. Shin e ceithir- thimcheall a' chaisteil gu lèir.
- Bhiodh còig tùr sa chaisteal. Cia mheid dhiubh a chì thu a-nis? Ma bhios ùine ann a-rithist faodaidh tu coiseachd mun cuairt a' chaisteil iomlain ach an lorg thu tobht gach tùr dhiubh. Bha cuid de na tùir tùsail cruinn - an tomhais thu cò aca?

Robh fhios agad...

Ma sheallas tu thar na drochaid - le faiceall - chì thu fuigheall bunan na drochaid-thogalaich thùsail.

Drochaid is Taigh-Geata

Seas air an drochaid ùr a tha thar na dìge.

Suidheachadh 2a: An Drochaid-Thogalach

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Seo drochaid ar latha-ne. Sna seann làithean bhiodh drochaid-thogalach a ghabhadh àrdachadh no ìsleachadh thar na dìge gus càirdean a leigeil a-steach agus an nàmhaid a chumail a-mach.
- Seall air dheas. Am faic thu bun seann-tùir chruinn? Chaidh an tùr ceàrnagach a thogail air a bhàrr.
- Seall sìos air chli. Am faic thu doras beag bìodach? Theirear 'sally port' ri seo. Nam biodh an caisteal fo shèiste, thigeadh an luchd-dìon a-mach an doras seo gu ùrlar beag fiodha. Bheireadh iad ionnsaigh car tamaill mun tilleadh iad a-steach don chaisteal.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

An dùil carson nach robh dorsan aig ìre talmhainn?

Tha an geata-a-staigh glè chumhaing - an dùil carson?

Freagairtean a tha a dhìth

Ri linn 's gun robh dìg ann. Cuideachd gus a dhèanamh nas dorra faighinn a-steach.

Gus beagan dhaoine a leigeil a-steach aig aon àm.

Gabh thar na drochaid-thogalaich is seas san taigh-ghèata.

An caisteal mar bu dòcha bha e mu 1290.

Robh fhios agad...

Chaidh na Sasannaich mun cuairt a' chaisteal an 1298 ach an toireadh iad air na de Vauxs gèilleadh. Dhiùlt iad, 's shuidh iad a-staigh a' dol an acras. Shuidh na Sasannaich a-muigh, acras a' tighinn orra fhèin. Mu dheireadh thàinig barrachd bìdh do na Sasannaich cho math ri clach-bhogha mhòr gus na ballachan a bhriseadh agus ghèill na de Vauxs. Ach sa cheann thall bhuannaich na h-Albannaich agus fhuair na de Vauxs an caisteal air ais.

A' coimhead suas don toll-muir

Riantan a dh'fhàg na geàrdan

Suidheachadh 2b: An Taigh-Geata

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Agus iad air a dhol thar na drochaid-thogalach, bha fòs aig luchd-tadhail faighinn tro iomadh doras. Bha geata meatailte air an robh **yett**, co-dhiù dà dhoras fhiodha agus mu dheireadh, cliath air an robh **eirc-chòmhlha**. Chì thu seo air bonn sgillin. **Am faic thu comharradh sam bith air na geataichean seo?** (chìthear claisean don eirc-chòmhlha air taobh deas seòmair nan geàrd).
- Seall os cionn a' gheata a-staigh. **Am faic thu far am biodh suaicheantas an teaghlach?**

<i>Spreagadh an Luchd-Teagaisg</i>	<i>Freagairtean a tha a dhìth</i>
Seall suas. Am faic thu toll os do chionn? B' e toll-muir a chanadh ri seo. An dùil carson a bha e ann?	Gus ionnsaigh a thoirt o shuas.
Lorg àite sam biodh sail fiodha a' dol a-steach gu sliotain sa bhalla. Bha coltas crainn mhòir air.	Dìreach a-staigh an t-slighe-bhogha cloiche.
A' chuid bu mhotha den tìde bhiodh cùisean car marbh do na geàrdan. Am faic thu far am biodh iad a' cur seachad tìde a' geurachadh an cuid acfhainn-airm ris a' chloich?	Riantan glè shoilleir air gach taobh den gheata.
Cia mheud dòigh a lorgas tu gus an caisteal a dhìon?	Creag - cha ghabh tunail a dhèanamh innte. Tùir - chithear an nàmhaid a' tighinn. Faodar losgadh sìos air an nàmhaid. Dig - cnap-starradh ri fhaotainn thairis oirre. Drochaid-thogalach - ghabhadh àrdachadh gus stad a chur air daoine a' tighinn a-steach. Balla-cùirteir àrd - gus daoine a chumail a-mach. Sliotainean-saighde sna ballachan - gus tilgeadh air daoine. Toll-muir os cionn an dorais - gus ionnsaigh a thoirt o shuas. Geata cumhaing - chan fhaigheadh a-steach ach beagan dhaoine aig aon àm. Yett, dà dhoras fhiodha agus eirc-chòmhlha - gus stad a chur air daoine a ràinig an taigh-geata.
Chaidh ionnsaigh a thoirt air a' chaisteal leis na Sasannaich an toiseach nan 1300an. Nam biodh tusa ris, ciamar a dhèanadh tu e?	Beachdan nan sgoilearan fhèin - mar eisimpleir: Sèist a chur air a' chaisteal - a chuartachadh gus bacadh a chur air biadh is armachd. Ionnsaigh a thoirt air ballachan 's feuchainn rin leagail le clachan mòra cruinn air an tilgeil o sheòrsa de chlach-bhogha mhòr.

Gabh tron gheata is a-steach don lios.

Robh fhios agad...

Ann an caistealan mòra mar seo is dòcha gum biodh 150 sgalag ag obair ann! B' fheudar am biadhachadh cuideachd agus àite-cadail a bhith aca.

Uinneag ann an Talla de Vaux

Teallach ann an Talla de Vaux

Suidheachadh 3a: Talla an Tighearna

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Tha sinn a-nis nar seasamh san lios. Sna seann làithean bhiodh coltas gu tur eile air seo. Bhiodh e trang le sgalagan. Bhiodh daoine a' giùlain bìdh don stòrais no baraillean beòir; is dòcha gum biodh daoine a' feitheamh gus am faicheadh iad an Tighearna de Vaux. Bhiodhte ag ullachadh each gu marcachd 's bhiodh cearcan is coin a' ruith mun cuairt.
- Chì thu na trì pàirtean den chaisteal a thog na trì teaghlaichean às seo. Thogadh am pàirt air dheas - a-nis na thobht - leis na Halyburtonaich, a dh'fhuirich sa chaisteal an dèidh na de Vauxs. 'S iad cuideachd a thog an taigh-geata a dh'fhàg sinn an-dràsta. 'S e an tobht air chli am pàirt is ùire den chaisteal - chan eil e ach mu 450 bliadhna dh'aois! Thogadh e leis an teaghlach Ruthven. Chì sinn na pàirtean sin a-rithist. An toiseach tha sinn a' dol gu far am fuiricheadh an Tighearna de Vaux.

Gabh air chli suas an staidhre. Tionndaidh air chli mun ruig thu bàrr na staidhre. Gabh tron tranntsa is sìos ceum. Gabh an ìre mhath dìreach air adhart gus am bi tu ann an seòmair cruinn tùir.

- Theirear Talla an Tighearna ris an t-seòmair-sa. Bhiodh dinnearan prìobhaideach aig an Tighearna de Vaux leis na càirdean dlùth aige. Bhiodh talla mòr eile ann do rudan oifigeil is coinneamhan san lios, ach chan eil e ann a-nis.
- Sna seann làithean bha am mullach-a-staigh peantaichte le pàtran dearga is dubha a' dol tarsainn air a chèile. Bhiodh fàileadh milis o luachair is lusan air an ùrlar. Chumadh cùrtearan is obair-ghrèis crochte ri balla na searbhagan a-mach. Bhiodh an t-seòmair laiste leis an teine agus le lòchrainn lasrach. Bhiodh an àirneis sìmplidh ach còmhdaichte le aodach saidhbhir is pilleanan le obair-ghrèis orra.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Freagairtean a tha a dhìth

An dùil carson a tha suidheachain ri taobh nan uinneagan?

Deagh àite gus coimhead air na bha a' dol. 'S dòcha gum biodh na mnàthan ri fuaigheal an seo.

Bhiodh tòrr shoithichean grinn airgid aig an Tighearna de Vaux. Am faic thu far an cuireadh e iad san t-seòmair seo?

Cùlaist bheag sa phreas air taobh clì an teine.

'S dòcha gum biodh dorsan fiodha air a' phreas sna seann làithean chor 's gun rachadh an cur fo ghlais.

Claisean - is dòcha far am biodh an doras.

An dùil carson a tha pìos a bharrachd den teallach stòite a-mach?

Gus casg a chur air deatach a' tighinn a-steach don t-seòmair.

Gabh às tron doras eile is a-steach don t-seòmair bheag ris an canar Seòmair na h-Ais-Tharraing.

Robh fhios agad...

Uaireannan canar **garderobe** ri taigh beag ann an caisteal - àite far an cumadh tu d' aodach is trusgain. Seo far am faigh sinn am facal 'wardrobe'.

Seòmair na h-Ais-Tharraing

Garderobe

Suidheachadh 3b:Seòmair na h-Ais-Tharraing

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- 'S dòcha gum b' e seo seòmair-leapa an Tighearna de Vaux. Bhiodh a seòmair fhèin aig a bhean. Bhiodh leapannan ceart aca, is dòcha le bàrr fiodh orra gus daolagan no ialtagan a chumail a-mach. Is dòcha gun caidleadh na sgalagan faisg air làimh, air am pasgadh ann am plaidean air an ùrlar.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Chan eil teallach an seo. Ged a bhiodh obair-ghrèis crochte ris a' bhalla gus an t-seòmair a chumail blàth sna seann làithean, bhiodh i fòs glè fhuar sa gheamhradh. Sna h-oiseanan air gach taobh den uinneig tha rudan a dh'innseas dhuinn mar a bhiodh an t-seòmair air a theasachadh. Dè an teòraidh agadsa?

Air an t-slighe a-mach a-rithist, gabh air dheas a-steach gu seòmair beag bìodach. Feuch an obraich thu a-mach dè bha ann!

Bhiodh e cuideachd air aodach no thrusgan a chumail an seo - an dùil carson? Garderobe a theirte ris.

Freagairtean a tha a dhìth

Chì thu fosglaidhean-àile a ruigeas an taobh a-muigh (tha fear dhiubh dùinte suas) - rinneadh iad gus deatach a leigeil a-mach, 's mar sin tha fhios gun robh teintean a choreigin ann.

Saoilidh luchd-eachdraidh gur dòcha gun robh teintean so-ghiùlain ris an canar umhadairean ann am basgaidean meatailte a bhiodh sna h-oiseanan seo.

Taigh beag an Tighearna de Vaux.

Shaoilte gun cumadh fàileadh an taigh bhig na leòmairn air falbh o bhith a' criomadh nan aodach!

Gabh a-mach a-rithist is tionndaidh air chli suas staidhre chumhaing suas chun nan caisealachdan.

Chìthear gu soilleir mullach cruinn stòite Talla an Tighearna. Bhiodh ùrlar eile air muin an fhir-sa ach fhathast gheibhear beachd air cò ris a bhiodh e coltach a bhith nad neach-faire air bàrr an tùir donjon.

Till don gheata a-steach air an aon shlighe. Gabh thar na liosa is suas na ceumannan fiodha ùra gun Talla Mhòr.

Robh fhios agad...

An 1585 bha plàigh an Dùn Èideann. Thàinig Seumas VI òg gu Dirleton gus teicheadh. Bha saoghal math de dh'fhèist is de spòrs aige ann gus an do ghabh fhear aoigheachd tinneas...

Talla Halyburton

Clàr-bìdh cloiche san Talla Mhòr

Suidheachadh 4: Talla Mòr Halyburton

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Nuair a fhuair na Halyburtonaich sealbh a' chaisteil, bha e ann an droch stait. An dèidh a' chogaidh ri Sasainn, thuir an rìgh Albannach Raibeart Brus gum feumadh an caisteal a sgrìos chor 's nach fhaigheadh duine sam bith e gus a chur gu feum an aghaidh nan Albannach. Ach gu fortanach mhair tòrr dheth. Sa cheann thall thòisich na Halyburtonaich air pàirt gu tur ùr a thogail, fad an taobh seo de chreag a' chaisteil.
- B' e am pàirt seo bu mhòraile is bu chudromaiche den togalach ùr aca. B' e an Talla Mòr. Chleachdadh e gu deuchainnean-cùirte, coinneamhan cudromach, cruinneachadh màil o dhaoine mun cuairt agus, thoir fa-near, gu fèistean mòra agus cuirmean-ciùil is eile.
- Sna seann làithean bha mullach le sailean àrda ann. Bha uinneagan mòra air gach taobh. Aig a' cheann thall bha àrd-ùrlar àraid far an suidheadh an Tighearna Halyburton le theaghlach. Shuidh iad faisg air an teallach, a bhiodh ris a' bhalla-deiridh.
- Shuidheadh aoighean eile air bùird fhada suas is sìos an talla. Chumadh iad blàth le bhith nan suidhe ri taobh teintean so-ghluasad ann an uamhairean, 's mar sin tha fhios gun robh fosglaidhean-àile sa mhullach airson an deatach a leigeil a-mach.
- Agus na h-aoighean ag ithe am bìdh, dh'èisteadh iad ri ceòl. Chluicheadh an luchd-ciùil air galaraidh fiodha àrd ris a' bhalla-chùil.
- Tha dealbh a sheallas mar bu dòcha a bha coltas an talla air dèile aig ceann thall an talla. **An tèid agad air an rud a tharraing an neach-ealain a chur an coimeas ris na chì thu an-diugh?**

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Chòrd e ris an Tighearna Halyburton sealltainn na bh' aige. Am faic thu far is dòcha a chuireadh e a chuid phoitean spaideil is rudan airgid air taisbeanadh?

An dùil cia mheud duine a thoilleadh an talla seo? Seas ann am buidhnean feuch an tomhais thu e!

Freagairtean a tha a dhìth

Air a' chlàr-bhìdh shnaighte aig ceann a deas an talla.

Còrr is 200

Seas san trannsa air taobh deas a' chlàir-bhìdh shnaighte.

Robh fhios agad...

Tha na teallaichean cho mòr 's gum biodh rùm do ghille seasamh dìreach ri taobh an teine gus bior-ròstaidh a thionndadh. B' esan an 'turnbrochie'.

Teallach sa chidsin

Preas salainn agus toll an tobrach

Suidheachadh 5: An Cidsin

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Agus tu a' fàgail an talla, thèid thu tro thrannsa leathann. Seo far an rachadh am biadh a thoirt seachad. Dh'fhanadh sgàlagan an seo fhad 's a rachadh am biadh a thoirt a-mach o na cidsinean. **Am faic thu na th' air fhàgail den sgeilp leathainn chloiche air an cuireadh am biadh?**

Tionndaidh air chli sìos an staidhre don chidsin.

- Bha an cidsin glè ghoireasachail don talla mhòr. Am faic thu an dà theallach mhòr? Seo far an deach a h-uile rud a chòcaireachd. Tha na teallaichean mòr gu leòr airson craobhan slàn a losgadh!
- Dh'fhaodadh biadh a chòcaireachd an ceithir dòigh: ann an coire os cionn an teine, air ròstaidh air bior a chuireadh mun cuairt thar an teine, air neo ann an àmhainn. Uaireannan rachadh biadh a dheatachadh air sgeilpichean os cionn an teine.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Freagairtean a tha a dhìth

Dh'fhàsadh e glè theth an seo. Seall suas feuch am faic thu ciamar a leigeadh iad àile ùr a-steach don chidsin.

Fosgladh mòr sa mhullach.

Is dòcha gum biodh mullach beag air an toll seo a chumadh uisge a-mach.

Bidh daonnan sinc is uisge ann an cidsinean ar latha-ne. Seall mun chidsin feuch an lorg thu cò às am faigheadh iad an uisge agus dè dhèanadh iad leis an uisge shalach.

Tobar fo aon de dhà shaidse

Fanan-sgudail fon uinneig gu uisge salach.

Tha an saidse eile a' dol sìos gu ruige an taigh-fuine is na seòmraichean-stòrais. An dùil dè feum a chuireadh oirre?

'S dòcha gum biodh siostam-ulaig ann gus biadh a shlaodadh suas don chidsin air ròp.

Dh'fhàs na Halyburtonaich a' chuid bu mhotha den bhiadh aca iad fhèin, ach bha aca ri salann is spiosraidhean a cheannachd. Bha iad seo glè luachmhor 's chumadh fo ghlais iad. Seall mun chidsin feuch an lorg thu càite an cumadh an còcaire na spiosraidhean.

Cùlaist-phreasa ris an uinneig.

Till don talla is sìos an staidhre fhiodha. Gabh an dàrna slighe-steach air chli sìos ceumannan cloiche a-steach don taigh-fuine.

Robh fhios agad...

Dh'ith daoine mu dhà bhuileann arain gach latha! Chumadh na fuineadairean glè thrang. An dèidh an fhuineadaireachd, rachadh an àmhainn a chleachdadh gus lusan no eadhan fiodh-connaidh a thiomachadh.

Àmhainnean san taigh-fuine

An tobar san taigh-fuine

Suidheachadh 6a: An Taigh-Fuine

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Dh'ith na Halyburtonaich is an sgalagan tòrr arain - 's chaidh a h-uile bad dheth a dhèanamh an seo. Dh'fhuineadh an aran no rachadh pàstraidhean a roiligidh a-mach air bùird mhòra fhiodha fhad 's a bha na h-àmhainnean a' teasachadh. Nuairsin bhiodh na buileannan air am bèicearachd anns an dà àmhainn mhòr an seo.

<i>Spreagadh an Luchd-Teagaisg</i>	<i>Freagairtean a tha a dhìth</i>
Seall air na h-àmhainnean on cùl cuideachd. An dùil dè cumadh a bhiodh orra?	Cumadh cruinn.
An dùil ciamar a rachadh an teasachadh?	Rachadh fiodh a losgadh am meadhan na h-àmhainne. Agus na clachan teth gu leòr, rachadh an luaithe a thionndadh le ràcan 's chuirteadh an t-aran amh a-steach.
An dùil ciamar a fhuair na fuineadairean an t-aran teth a-mach às an àmhainn?	Le liaghan còmhnaird air maidean fada - coltach ri àmhainn piotsa.
Cò às a fhuair na fuineadairean an t-uisge aca?	Às an aon tobar is a chleachd an cidsin.
Tha an tobar glè dhomhainn - 11.5 mheatair! Tha e a' dol sìos gu domhainn ann an creag a' chaisteil.	

Coisich troimhe a-steach do na crùislean.

Robh fhios agad....

Bha biadh gu leòr a dhìth orra - bha teaghlachan fada na bu mhotha. Bha còignear phàiste dheug aig tè den teaghlach Ruthven, a' Bhantighearna Dorothea!

Na crùislean

Slighe-steach nan Crùislean on lios

Suidheachadh 6b: Na Crùislean

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- B' ann san àite mhòr seo a chum na Halyburtonaich am biadh. Cho math ri bhith a' fàs am bìdh fhèin, chaidh màl a phàigheadh ann an cruth bìdh leis na daoine a bha a' fuireach air na fearainn aca.
- **Am faic thu creag a' chaisteil a' tighinn tron ùrlar?**

Spreagadh an Luchd-Teagaisg	Freagairtean a tha a dhìth
<p>An dùil dè seòrsa bìdh a bha aig na Halyburtonaich?</p> <p>Cò às a thàinig e?</p>	<p>Iasg on mhuir 's o na h-aibhnichean Measan, lusan is glasraich o ghàrradh a' chaisteil</p> <p>Fèidh, tuirc - gan sealg sna coilltean</p> <p>Caoraich, mucan, gobhair - gan cumail taobh a-muigh ballachan a' chaisteil</p> <p>Glasraich is measan - gam fàs taobh a-muigh ballachan a' chaisteil</p> <p>Coineanaich</p> <p>Cearcan, tunnagan, geòidh, calmain</p> <p>Biadh à bainne, leithid càise</p> <p>Gràinne a rachadh a bhleith gus flùr no beòir a dhèanamh - cruithneachd, eòrna is coirce</p>
<p>Dè an ceann de na crùislean a bu bhlàithe?</p> <p>Dè seòrsa bìdh a rachadh a chumail na b' fhaisge air a' cheann seo?</p> <p>Dè seòrsa bìdh a chumadh na b' fhaide air falbh?</p>	<p>An ceann is fhaisge do na h-àmhainnean</p> <p>Biadh nach grodadh gu furasta – mar phòcannan flùir no gràinne</p> <p>Biadh a ghrodadh gu ro-fhurasta - biadh à bainne no feòil.</p>
<p>B' àbhaist don àite seo a bhith roinnt ann an seòmraichean fa leth. Cia mheud dhiubh a bhiodh ann?</p> <p>Bha a shlighe-steach fhèin aig gach fear dhiubh on lios. Chumadh gearr geur air na dorsan. Am faic thu far an rachadh an dùnadh le crann?</p>	<p>Tri dhiubh</p> <p>Chithear tuill nan crann taobh ri cuid a dhorsan (nas fhasa rim faicinn on lios).</p>
<p>An dùil carson a bha uiread de rùm a dhìth air na Halyburtonaich airson rudan a chumail an seo?</p>	<p>Dh'fhuirich is dh'obraich mòran dhaoine sa chaisteal.</p> <p>Nan rachadh ionnsaigh a thoirt air a' chaisteal, bhiodh biadh gu leòr a mhaireadh a dhìth ort.</p>

Robh fhios agad...

An 1649 chumadh dithis, air an deach casaid buidseachd a chur, san t-sloc. B' iad seo Pàdraig MacBhàtair 's a bhean, 's chaidh an cur fo dheuchainn le fear-lorg-bhuidseachan air an robh Seon Kincaid. Fhuair iad ciontach iad 's chaidh an dìteadh gu bàs.

Phrìosain

Aig ceann thall nan crùislean gabh tro dhoras air dheas. Rach suas ceumannan cloiche is tionndaidh air chli aig a' bhàrr a-steach gu seòmar an t-Sagairt. Tionndaidh air dheas is tron chaibeal. Gabh tron doras aig ceann thall a' chaibeil is gabh air dheas sìos ceumannan. For ort - faodaidh na ceumannan a bhith sleamhainn ri linn sìde fhliuch 's chan eil rèile ann!

Suidheachadh 7: Am Prìosan agus An t-Sloc

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Aig a' cheann-sa den chaisteal bhiodh àiteachan-fuirich eile. Bha seòmraichean prìobhaideach ann don Tighearna 's a bhean. Cuideachd tha caibeal prìobhaideach ann agus seòmar-còmhnaidh don t-sagart.
- Air làir ìseal an togalaich bha am prìosan. Sna seann làithean b' e Tighearna sgìre a bha cuideachd os cionn lagh is òrdugh. Nam briseadh cuideigin an lagh, chumadh iad ann am prìosan a' chaisteil gus am biodh deuchainn-cùirte aca san Talla Mhòr.
- Fon phrìosan seo tha seòmar eile, an sloc. B' e seo prìosan eile. Chì thu sìos a-steach ann. Chan eil uinneagan ann ach tha a thaigh beag fhèin aige.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Freagaritean a tha a dhìth

An dùil càite an cumadh prìosanaich cudromach no beairteach - sa phrìosan neo san t-sloc?

Sa phrìosan.

Carson a tha thu a' smaointinn seo?

Rud beag nas cofhurtaile - teallach, uinneag.

Buinidh an fhàradh a chì thu ri ar latha-ne. An dùil ciamar a fhuair prìosanaich sìos don t-sloc sna seann làithean?

Air an leigeil sìos is dòcha – air neo air an tilgeil.

An dùil ciamar a dh'fhairicheadh e shìos an sin?

Fuar, tais, buileach dorch. Uamhraidh.

Tha dealbh air a' bhalla-deiridh a' sealltainn mar bu dòcha bha coltas a' phrìosain. Am faic thu far an caidleadh na prìosanaich?

Air bad creagach san oisean - air bobhstair simplidh is coltach.

Ciamar a chleachd iad an teallach?

Airson blàths is còcaireachd..

Dìrich ceumannan a' phrìosain 's gabh a-mach don fheur. Coisich seachad air na ceumannan fiodha a thèid suas don talla agus stad far a bheil deagh shealladh agad air Loidseadh Ruthven.

Robh fhios agad....

Bu tric an teaghlach Ruthven an-sàs ann am poilitigs is ann am foill. Chaidh iad cho fada ri Seumas òg VI a ghoid air falbh uair! Sa cheann thall mharbhadh an Tighearna Ruthven mu dheireadh 's e ri foill eile. Mar pheanas thàinig air an teaghlach an suaicheantas a thoirt seachad agus an cuid chaistealan fhàgail, am fear seo nam measg.

Loidseadh Ruthven

Ceumannan a' dol suas don ghàrradh o Loidseadh Ruthven

Suidheachadh 8:Loidseadh Ruthven

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- B' e an teaghlach Ruthven an teaghlach mu dheireadh a dh'fhuirich sa chaisteal. Thog iad an taigh ùr seo taobh a-staigh ballachan a' chaisteil sna 1500an. Bhiodh e còmhdaichte le plàstair geal.

<i>Spreagadh an Luchd-Teagaisg</i>	<i>Freagairtean a tha a dhìth</i>
An dùil dè bhiodh sa cheart-cheàrnach os cionn an dorais?	Suaicheantas an teaghlach Ruthven.
Cia mheud làr a bha san taigh seo?	Bha trì làr ann o thùs.
Bha e maisichte le pàtranan cloiche air an robh sreangan-cloiche . Am faic thu iad? An dùil carson a thugadh sreangan-cloiche orra?	Coltas sreanga no ròpa.
An cuimhne leat na h-uinneagan ann an seòmar de Vaux? Dè tha diofraichte mu na h-uinneagan seo?	Tòrr nas motha.
An dùil carson a tha na h-uinneagan Ruthven nas motha?	Bha cùisean na bu shìtheile aig an àm ud - nas lugha de chunnart ann. Cuideachd, tha na h-uinneagan ris a' chlobhsa seach ris an taobh a-muigh.
Bha gloine sna h-uinneagan aig a' bhàrr agus còmhlaichean a ghabhadh fhosgladh aig a' bhonn. Am faic thu rud sam bith a dh'innseas ciamar a rachadh na h-uinneagan a dhìon?	Chìthear gu soilleir na sliotain far am biodh gadan.
Fo na h-uinneagan tha tuill bheaga. An dùil carson a bha iad seo ann?	Tuill-daga airson losgadh air nàimhdean.
Cò de na trì taighean am bu toil leat fuireach ann - tùr de Vaux, raon Halyburton no Loidseadh Ruthven? Carson?	[freagairtean nan sgoilearan fhèin]

- Bha ùidh mhòr aig an teaghlach Ruthven ann an àrainn is gàrraidhean a' chaisteil. Chuir iad tòrr chraobh - dh'fhàs an fheadhainn a chì thu an-diugh às na craobhan sin. Far a bheil an raon-bobhlaidh a-nis, 's ann a bha gàrradh ris an canadh gàrradh snaidhme anns an robh tòrr challaidean beaga air an cur ann am pàtranan.

Gabh sìos an staidhre air taobh deas Loidseadh Ruthven a dh'ionnsaigh an raon-bobhlaidh. Tionndaidh gu deas aig a' bhonn is lean an cadha mun cuairt a' chaisteil gus an ruig thu an taigh-chalman.

Robh fhios agad...

Bhiodh calmain cho luachmhor 's nan loisgeadh tu air tè de chalmain an tighearna, dh'fhaodadh tu peanas dà fhichead latha sa phrìosan fhaotainn!

Taigh-chalman le sreangan-cloiche

Taobh a-staigh an taigh-chalman

Suidheachadh 9: An Taigh-Chalman

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Thog an teaghlach Ruthven an togalach seo gus calmain a chumail. Theirear taigh-chalman ris. An dùil carson a bhiodh calmain a dhìth orra? (feòil - ùr fad na bliadhna. Uighean cuideachd).
- Rachadh na calmain nan laighe sna bogsaichean beaga. Nam biodh calmain a dhìth air an teaghlach, streapadh sgagalag fàradh gus na tuill a ruigsinn. Bhiodh an fhàradh air pòla fiodha a rachadh ann an sliotain sa chloich am meadhan an ùrlair. Ghabhadh a gluasad timcheall. Seall an dealbh ri taobh an dorais gu seo a thuigsinn nas fheàrr.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Freagairtean a tha a dhìth

Ciamar a fhuair na calmain a-steach don taigh-chalman?

Chaidh iad a-mach is a-steach air iteig tro tholl sa mhullach - bhiodh e fosgailte.

Thoilleadh gach bogsa beag dà chalman. An obraich thu a-mach tuairmse cia mheud calman a bhiodh ann nam biodh an taigh làn?

Mu 1000 bogsa - mar sin 2000 chalman!

Dè chì thu a dh'innseas dhuinn gun robh na calmain luachmhor?

Bhiodh an doras-a-steach glaiste. Cuideachd bha geata meatailte ann.

Seall air an taigh-chalman on taobh a-muigh. Bhiodh duilgheadas ann gum feuchadh radain ri faighinn a-steach gus na h-uighean a ghoid. Am faic thu mar a dh'fheuch iad ri casg a chur air na radain?

Sreangan-cloiche a' dol mun cuairt air an taobh a-muigh gus casg a chur air na radain.

Tha an turas a mholar crìochnaichte nis. Ma tha ùine agad, is math is d' fhiach na leanas a rannsachadh:

- Loidseadh Ruthven on taobh a-staigh
- An Caibeal is Seòmar an t-Sagairt
- An t-seòmar fo Sheòmar an Tighearna de Vaux, sloc an tobrach agus an clàr- frithealaidh bìdh, a tha faisg air làimh
- Taobh a-muigh a' chaisteil ach an tomhais thu far am biodh na seann tùir, agus far a bheil an garderobe is na fanain-sgudail
- An taisbeanadh beag san tùr air chumadh tùr-sheallaidh (gazebo) faisg air a' bhùth. Tha fuighill sglèataichean is rudan eile a lorgadh air an làraich rim faicinn ann.

CnCa

C Dè an àireamh is lugha de dh'ìnbhich a tha dhìth airson stiùiridh?

F 1 inbheach do 10 sgoilear.

C An gabh turas treòraichte a chur air dòigh?

F Seans gun gabh. Faighnich 's tu ga chur air dòigh.

C A bheil e so-ruigsinneach do chiorramaich?

F Gheibh cathair-chuibhle a-steach don lios is do na gàrraidhean, ach cha ruigear taobh staigh a' chaisteil ach air staidhre.

C A bheil goireasan bìdh ann?

F Faodar ithe a-muigh air neo fàsghadh fhaighinn sna crùislean ri linn droch shìde.

C Càite bheil na taighean beaga?

F Tha taighean beaga ri taobh an ionad-parcaidh.

C An dèan sibh measadh-cunnairt air sgàth nan sgoiltean?

F Tha seo fo chùram an neach-teagaisg a tha mar cheann air a' bhuidheann. Gheibhear fios ann am bileagan-fiosrachaidh cunnairt a tha ri fhaotainn air làrach-lìn Alba Aosmhor a chuidicheas tidsearan am measadh fhèin a dhèanamh.

C Bheil bùth ann?

F Tha bùth ann a reiceas cairtean-puist, leabhair-treòir is cuimhneachain.

A' Tadhail Caisteal Dirleton

Tadhail ro-làimh: Molamaid gu mòr gun tadhail tidsearan **saor 's an asgaidh** air a' chaisteal agus a bhith eòlach air an làraich agus air na cunnartan mun tig buidheann.

Ga chur air dòigh: Cuir fòn gu **01620 850330** gus turas a chur air dòigh, na feuman agad a chur an cèill agus uairean-fosglaidh fhaighinn on Stiùbhard.

Turais: Ma tha luchd-obrach ri fhaotainn is dòcha gun gabh turas treòraichte a chur air dòigh. Faighnich 's tu ga chur air dòigh.

Cosgais: Tha e **saor 's an asgaidh** do bhuidhnean foghlaim is sgoile. Gheibhear tuilleadh fiosrachaidh mu cò gheibh ann gun chosgais air làrach-lìn Ionad Foghlam Alba Aosmhor (faic shìos).

Àite: Am baile Dirleton 3 mìle an iar air Bearraig a Tuath air an A198.

Parcadh: Tha ionad-parcaidh meadhanach mòr an iar air a' chaisteal. Bu chòir busaichean na sgoilearan a leigeil às ri taobh a' gheata- steach agus parcadh air cùl na faiche.

Slàinte 's Sàbhailteachd: Cum aire air na leanas:

- Bu chòir sgoilearan a bhith fo stiùir fad na h-ùine, gu h-àraid air na ceumannan dorcha agus air na caisealachdan air mullach a' chaisteil.
- Na streapadh sgoilearan air na ballachan.
- Agus sinn dìleas don Turasachd Uaine, iarramaid gun tugar sgudal sam bith air ais don sgoil.

Ionad-Foghlam Alba Aosmhor: Airson barrachd fiosrachaidh air turasan, gnìomhan is goireasan don luchd-teagaisg a tha ceangailte ri Caisteal Dirleton, tadhail: www.historic-scotland.gov.uk

Goireasan eile

Don luchd-teagaisg:

Doreen Grove *Dirleton Castle* Alba Aosmhor 1995. An leabhar-treòir oifigeil; riatanach do thidsearan airson barrachd fiosrachaidh mu ailtireachd is eachdraidh na làraich. Dealbhan-camara is ath-chruthachadh math ann cuideachd.

Foghlam Alba Aosmhor *Investigating Medieval Castles in Scotland*, Alba Aosmhor 2005. Sàr-leabhran ga chur ri chèile don luchd-teagaisg le tòrr cùl-fhiosrachaidh mu bheatha ann an caisteal is molaidhean gu gnìomhan sgoile.

Chris Tabraham *Scottish Castles and Fortifications* Alba Aosmhor 2000.

www.undiscoveredscotland.co.uk/dirleton/dirletoncastle/ Tha dealbhan àlainn agus deagh chur-sìos air eachdraidh air an làrach-sa.

Gu sgoilearan:

Deary, *Horrible Histories: Bloody Scotland* Scholastic 1998.

Phil Roxbee Cox *What were Castles For?* Foillseachadh Usborne Earranta 2002.

www.nationalgeographic.com/castles/enter.htm | Rannsaich caisteal-mas-fhìor.

<http://home.freeuk.net/elloughton13/castle1.htm> Stòras math dhealbhan de bheatha caisteil a ghabhas luchdachadh a-nuas.

www.bbc.co.uk/scotland/education/as/burghlife/ Rannsaich beatha baile an 16mh linn ann an Alba.

Aitheantas

Dealbhan: Dealbhan uile © a' Chrùin, còraichean aig Alba Aosmhor

Teacs: Elspeth Mackay

Deasaiche an t-Sreath: Sue Mitchell
Leagan a-mach is clò-bhualadh: The House

Le taing mhòr a thaobh oidhirpean pearsanta fa leth gu Chris Tabraham agus Luchd-obrach Seirbheisean Tadhail aig Caisteal Dirleton.